

2.

Forfølgelse mod de opvakte i Aalborg.

Efterfølgende Indberetning om de raa Forulempelser, som nogle opvakte i Aalborg vare Gjenstand for, mangler Aarstal, men ligger mellem Aarene 1739 og 1755, og vistnok nærmest ved det første Aar. Forfatterens Navn findes ikke, men han siger om sig selv, at han er Lærer og Medarbejder i Herrens Gjerning ved Budolphi Menighed. Da det af forskellige Grunde neppe kan have været nogen af Kirkens Præster, der har skrevet dette Stykke, maa Forfatteren sikkert have været den uordinerede Kateket, som da for ikke længe siden var ansat¹⁾. Men hans Navn kjende vi f. T. ikke.

Hallelujah!

Efterat det har behaget den vise Gud i Himmelen og min allernaadigste Konge at beskikke og forordne mig uværdige til en Lærer og Medarbejder i Herrens Gjerning ved Budolphi Menighed her i Aalborg, har jeg af den Naade og Kraft, som mig er bleven herovenfra forlenet, og med al mulig Flid og Troskab, efter den Ed, jeg paa mit Embede aflagt haver, indtil denne Stund (som mine Venner med al Glæde, og mine Fjender, om de ikke vil lyve, skal bekjende) forrettet mit anbefalede Embede, saa vel offentlig med Prædiken og Catechisation, som privatim i de mig anviste Skoler her i Menigheden, samt de syges og sengeliggendes Besøgelse, og hvad den mig anbefalede

¹⁾ Dette antydes ogsaa nedenfor S. 660.

cura specialis animarum, hvor jeg er kommen, og Herren har aabnet mig Indgang med Ordet, fører med sig. Jeg har indstændig anmodet den fromme Gud om Frugt og Velsignelse i mit Embede, og til den Ende under hjertelig Bøn til Gud begyndt og endet mine Forretninger. Herren har ogsaa, om ikke strax, saa dog, Tid efter andet ladet mig se sit Ords Virkning, da en og anden er kommen til mig og spurgt med hine, Act. 2, 37: Hvad de skulde gjøre? hvorledes de skulde gribe det an, at de kunde blive og forblive sande Christne? Jeg har da, naar saadanne for deres Salighed bekymrede Sjæle ere komne til mig, af Guds Ord og min egen ringe Erfarenhed vist dem Vejen til at komme ud af den jammerlige Tilstand, de efter egen Bekjendelse befandt sig udi, ind i en bedre og Gud behagelig Tilstand. Naar de har begjært en gudelig og opbyggelig Bog af mig, har jeg laant dem den. Naar de har begjært, at de nu og da, naar de havde Tid og Lejlighed dertil, maatte komme til mig for videre at raadføre sig med mig i deres Saligheds Sag, har jeg ikke kunnet afslaa deres Begjæring, siden jeg ikke aleneste efter min almindelige Christendoms og Kjærligheds Pligt, men og efter den mig af Hans Kongelig Majestæt allernaadigst givne Instruction, saae mig forbunden til at hjælpe Syndere tilrette efter Guds Ords rene og rette Forskrift. Især har jeg formanet dem til en hjertelig og kjærlig Lydighed mod deres Forældre og andre deres Foresatte i alle Ting, som ikke stride imod Guds Villie og deres Samvittighed, siden jeg vel vidste, at Verden har altid sat den Skamflekke paa sande Christne, at den holder dem for egensindige og selvraadige Hoveder, fordi de ikke vil gjøre sig delagtige i deres onde Gjæringer og løbe med til samme Overdaadigheds Ryggesløshed. Hvad det snart almindelige og ikke noksom begrædelige Opus operatum med Kirke-Skrifte og og Altergang angaar, da har jeg saa vel offentlig som privatim vidnet derimod, og i den Materie om vor Guds Dyrkelse vist begge Extrema, som Tilhørerne kan falde til,

advaret dem derfor, og foreholdt dem den rette Guds Dyrkelse i Aand og Sandhed. Og som det Selvbedrag, som forbemeldte Opus operatum fører med sig, er snart det første, som Sjæle i deres Opvækkelse faar at kjende baade hos sig selv og andre, da de se, at de ved deres Læsen, Beden og Syngen, Kirke-Skrifte og Altergang ere blevne de samme blinde, kjødelig og jordisk sindede Mennesker som tilforn, og har beholdt et Hjerte ledigt og tomt fra Guds sande Frygt, Kjærlighed og Tillid; saa har jeg ikke kunnet kalde Lys Mørke og sagt Skallen at være Kjernen; men har glædet mig ved den Sandheds Erkjendelse, Herren havde givet dem, formanet dem til med stor Taknemmelighed at erkjende den beviste Naade, og ikke støde sig over andre elendige Mennesker, der sætte en blind Tillid til adskillige udvortes Øvelser, mindre at afsondre sig fra den offentlige Guds-Tjeneste, men med stor Ærbødighed at anse og betjene sig af det hellige Ministerio, da jeg ogsaa kan vidne, at de jævnlig besøge Kirken og høre Prædiken og Catechisation. Da nu ikke aleneste en, men flere, endskjønt faa, kom Tid efter anden til mig paa forbemeldte Maade, begyndte andre med deres sædvanlige Bespottelser at sætte an paa os, kaldte os de hellige, galne, saadanne Mennesker, som have en ny Tro og holdt Forsamlinger, kastede adskillige onde Navne paa os, især det, som de havde laant af den sande Pietet, saa at en og anden, som jeg ikke har nogen særdeles Kundskab til, men kom til mig i et Ærinde, bleve ogsaa berygtede, at de vare af den nye Sect og gik i Forsamling. Det uagtet ere dog de gode Sjæle, snart en, snart en anden, komne til mig paa mit Kammer, helst om Søndag Eftermiddag, naar den offentlige Gudstjeneste var til Ende, og vores Tal ikke været større end 4, 5, 6 eller 7 i det allerhøjeste. Naar Herren nu saaledes havde ført det, at vi uformodentlig bleve samlede, taledes jeg Herrens Ord til dem, spurgte dem, hvad de idag havde lært af Prædiken og Catechisation, underviste dem, hvorledes de Sandheder, de havde hørt,

skulde føres i Øvelse, bad undertiden og sang en Psalme med dem, hvilket dog sjelden er sket. Naar de skiltes fra mig, befalede jeg dem i Guds Naade og Overhyrdens Jesu trofaste Ledsagning, formanede dem til at elske hverandre af et rent Hjerte heftig, at vandre som Lysets Børn, helst da andre gav nøje Agt paa dem, om de kunde finde noget at spotte med. Til den Ende formanede jeg dem og til indbyrdes at opmuntre og tilskynde hverandre til Kjærlighed og gode Gjæringer, om de komme til hverandre, og som een Faders Børn haste med hverandre til det søde Himmerige, hvor alle Lidelser og Trængsler, al Foragt og Forsmædelse for Jesu Skyld ikke aleneste ophører, men og rigelig af Naade belønnes. Jeg har undertiden besøgt som andre saa og dem, enhver paa sit Sted, og handlet med dem efter deres Tilstands Beskaffenhed, hvilket jeg har anset som en højfornøden Sag, da Sjæle paa Christendommens Vej kan geraade i adskillige Omstændigheder, og man umulig i en Prædiken, der nødvendig mestendel maa rettes paa den raa og sikre Hobs Opvækkelser, kan sige Begyndere i Christendommen alt det, som udfordres at vide i specielle Omstændigheder, som de kan være eller komme i. Især er der et Hus i Kirkegyden her i Byen, hvor jeg undertiden er gaaet ind, snart om Eftermiddagen, snart om Aftenen, baade til min egen og de Sjæles Opmuntring, som jeg i samme Hus har særdeles Kundskab om; undertiden har jeg sagt dem et Sprog af Bibelen, undertiden anvist dem en Psalme til Opmuntring, undertiden sjunget en Psalme med dem. Jeg har i samme Hus undertiden funden 1, 2 eller 3 af de Sjæle, som ere komne til mig og i Fortrolighed aabnet deres Hjerter for mig, hvilke har glædet sig ved min Tilkomst og begjæret af mig at blive et lidet hos dem til deres Opbyggelse, hvilket og er sket. Dette har den onde Fjende fortrødt paa og ved andre formeret det Rygte her i Byen, at vi holde Forsamlinger i forbemeldte Hus. Da dette Rygte kom mig for Øren, prædikede jeg offentlig om Forsamlinger

og viste, hvilke der ere syndige, skadelige og forbudne, og tvertimod, hvilke der ere fornødne, nyttige, opbyggelige og af Gud selv i Skriftet befalede, aleneste til den Ende, at de arme Mennesker kunde hjælpes til Rette i deres Vankundighed. Ikke des mindre er dog Fjenden gaaet saa vidt med sin Ondskab, at der sidstleden Fastelavns Søndag Aften forsamledes en stor Hob Dreng, Piger, Haandværkskarle og andre i Gaden, hvilke, efterat de havde drevet stor Spot med Hellighed og Naadens Aand, bleve saa grumme, at de stormede an paa Huset, sloge Vinduesskodderne ned og tilsidst sloge 3 Ruder ud i et Vindue. Jeg gik derfra strax om Aftenen, da den Tummel begyndtes, i den Tanke at de arme Mennesker skulde faa Rolighed, naar jeg var borte; men de fik dog ikke Rolighed før Klokken 10 om Aftenen. Den Vold og Overlast, som bemeldte fattige Mennesker var sket, smertede dem meget; dog havde dette snart været glemt, hvis dem ikke havde været truet større Skade og Overlast følgende Aften. Dette frygtede de saa meget mere for, som de vel vidste, at Fasten, den sørgelige Jesu Lidelses Tid, plejer at blive indviet med stor Drukkenskab, Sværgeren og Fylderier, og derfor sad i stor Frygt og Fare, ikke alene for Hus og Gods, men og for Livet selv. Jeg blev der borte fra om Mandagen, paa det min Nærværelse ikke skulde forvolde dem nogen Overlast; men dette uagtet begyndte Himlen aldrig saa snart at mørknes og Dagen at forsvinde, at Gaden jo strax var fyldt med Mennesker, der lagde den ene Bespottelse og Forbandelse til den anden, raabende e. gr.: Nu kommer den Helligaand over dem i en Dues Lignelse, nu faa de den ruende Aand. De vare udrustede med store Prygle, stormede an paa Vinduesskodder og Døre med Stok og Stene, og endelig gjorde saa stor Skade paa Vinduerne, som de i nogen Maade kunde, og Vinduesskodderne, der vare vel forvarede med Bolte, tillod dem, hvilken Skade de arme Mennesker i Huset toge imod med Taalmodighed og ikke i ringeste Maade gjorde nogen Modstand, skjønt de let kunde have

beskadiget dem, som rakte Hænderne igjennem Vinduerne for at ganske røve Blyet bort og snappe andet til sig, som stod paa et Skab.

Da dette om Aftenen kom mig for Øren, blev jeg hel underlig derover og ved mig selv beklagede de uskyldige Menneskers slette Skjæbne. Jeg tænkte, at det ikke var raadeligt, at jeg kom iblandt saadan en hel Hob forbitrede Mennesker, og gik derfor, efterat min Værtinde, der sagde, at de slog mig ihjel, dersom jeg kom ud, havde ladet mig fare, hen til hans Højærværdighed Biskop Brorson, hvor jeg fandt en Skræddersvend for mig, ved Navn Elias Bertelsen, der af Kjærlighed og Medynk over de uskyldige Mennesker havde refereret hans Højærværdighed Sagen og begjæret hans Assistance. Jeg fornåm da, at hans Højærværdigheds Tjener var allerede sendt til Magistraten for at give dem det Opløb tilkjende, hvilken, da den ene Borgmester ikke var tilstede, strax blev sendt til den anden. Denne sendte strax Bud til Raadstutjeneren, og befalede, at han med Vagten skulde møde ved Hans Smids Enkes Hus i Kirkegyden for at stille det Opløb, som var sket, og afvende større Tumult og Skade, som endnu kunde befrygtes. Men hvad sker? Raadstutjeneren gaar ene hen i Huset og begynder at sætte stærkt til rette paa de lidende derudi, spørger, hvad det skulde betyde med de Forsamlinger, de holdt i Huset, med anden unyttig og ufornuftig Tale, som han lod høre. Endelig da de andre raabte udenfor: han er i Kammeret, løb han til et Kammer, hvor 2 gamle Mennesker har deres Værelse, for at randsage, om han ikke kunde finde nogen i Horeri sammen, og siden med sin Tale, da han gik ud og sagde: de Guds Engle, Aanden er over dem, foraarsagede større Tumult af det forbitrede Folk, i den Sted han skulde have undertrykt den. Der dette var sket, gik Raadstutjeneren til hans Velbyrdighed Hr. Cancelliraad, Borgemester Grotum, og falskeligen refererede ham Sagen, klagede meget over de Forsamlinger, som holdtes i forbemeldte Hus. Men forbemeldte Skrædder-

svend, som da var tilstede, fortalte Sagen paa den rette Maade, og, efterat han havde sluttet sin Tale med Cancelliraad Grotum, fik at vide, at 2 Vægtere, som han havde opsøgt, skulde gaa ind i Kirkegyden for at tage Huset i Forsvar. Mens ved alt dette var Tumulten lige stor, og det Sammenløb af Mennesker blev ikke mindre, men større, hvorudover jeg af Medynk over de arme Mennesker, da hans Højærværdigheds Tjener fortalte, at Vægterne vare ved Huset, men toge sig ikke noget for til deres Rolighed i Huset, tog Afsked fra hans Højærværdighed og gik ned i Kirkegyden, hvor jeg fandt en stor Conflux af Mennesker. Jeg taledes et lidet især med dem, som stode udenfor forbenævnte Hus, og spurgte dem: hvoraf det kom sig, at de vare der forsamlede, og viste, hvor grovelig de forsyndede sig etc., men fik ikke Svar af nogen. Jeg kan ikke nøksom prise min himmelske Fader for sin store Trofasthed mod mig, idet jeg samme Tid aabenbarligen saa, at han havde sin beskyærmende Haand over mig og lod mig ikke i ringeste Maade blive beskadiget af den store Hob forbitrede Mennesker, som vare nærværende.

Da jeg kom ind i Huset, fandt jeg nogle af hans Højærværdigheds Tjenestefolk derinde, som vare sendte derhen for at trøste de fattige Mennesker i deres Nød, og 2 andre fremmede Personer, som af Medynk vare komne til dem. De mistænkte Mennesker i Huset, Enken Karen Andersdatter, hendes Datter, Johanne Cathrine Hansdatter, og en anden Pige, Kjersten Jensdatter, vare hel nedslagne i deres Sind. Jeg opmuntrede dem, paa hvad Maade jeg kunde. Men imidlertid kom Raadstutjeneren og begyndte paa sin forrige Discurs; hvilken man svarede, at han skulde forrette det. Ærinde, han var sendt udi af Magistraten; havde han noget at sige og klage, kunde det ske paa et andet Sted. Hvorpaa han af Frygt for Magistratens Unaade beføl Vægterne at drive de Mennesker bort, som havde omringet Huset. Saaledes stillede den Tumult i nogen Maade den Aften; dog blev der ikke ganske roligt, at jo

nogle faa nu og da nærmede sig til Huset til langt ud paa Natten, men turde dog ikke gjøre nogen Skade af Frygt for Vægterne, som bleve ved at holde Vagt Natten igjennem. Følgende Dag om Aftenen samledes vel atter nogle udenfor Vinduerne, men gjorde dog ikke nogen Skade. Samme Dag skrev hans Højærværdighed til Magistraten, refererede dem hvad som var passeret, og begjærede de skyldiges Navne, at de ved Undervisning kunde blive ledsagede fra den brede Vej ind i Getsemane og lære, hvor stor Synd det er at bespotte Naadens Aand. Iligemaade skrev han til Stiftsprovsten, at han enten conjunctim eller privatim af Capellanerne og Catecheten vilde forskaffe ham notitiam cura speciali partam om Hans Smids Enke og hendes Domestiqver. Samme Dag om Aftenen bleve Capellanerne og jeg, Medhjælperen, Hans Smids Enke og Domestiqver tilsagte at møde om Onsdagen d. 2 Marts i Budolphi Kirke Kl. 10. Dette skete, og Hans Smids Enke med hendes Domestiqver fik et meget priseligt Skudsmaal, især af deres Skriftefader, velærværdige Hr. Nicolaj Claussen, saa at deres Uskyldighed blev tydelig lagt frem for Dagen, at de ikke i allerringeste Maade havde givet Anledning til det Opløb, som var sket. Da det Tirsdag Aften spurgtes, at den Samling skulde ske her i Kirken om Morgen, stimlede Mennesker i 100 Tal tilsammen omkring og i Kirken om Onsdagen, skjønt de ikke fik noget af Sagen at høre, fordi den blev afgjort i Enrum i Studerekammeret. Her hørte man ogsaa de forrige Bespottelser, sc. at Aanden kom over os etc. Der ventedes, at jeg skulde føres i Arrest, da de saae, at jeg ikke var borttrømt, som der tilforne sagdes, og at Hans Smids Enke med sine Domestiqver skulde stenes af Byen. Da jeg om Fredagen kom paa Prædikestolen, kom det mange hel underlig for, der vist havde ventet, at Prædikestolen i det mindste havde blevet mig forbuden. De forskrækkelige Forbandelser, bedrøvelige Bespottelser, afskyelige Løgne og falske Beskyldninger vilde blive alt for vidtløftigt at opregne. Vi ere agtede som

Skarn i Verden og alles Skovisk. Man kommer ikke i et Hjørne af Byen, at der jo raabes: Aanden er over os. Hvorledes Menneskenes Ondskab har ytret sig, er snart utroligt. En Mand gav det Raad, at alle af den nye Sect skulde samles i Huset, og Huset tændes an i Brand. En anden vidste et bedre Raad, som med mindre Fare kunde sættes i Værk, nemlig der skulde hugges et Hul paa Fjorden, som endnu er belagt med Is, der skulde en efter den anden puttes ned af de mistænkte. En anden sagde, at endskjønt han var en fattig Mand, vilde han dog være saa gavmild og anvende nogle Tjæretønder paa de stakkels Mennesker.
